

BİR METAFOR OLARAK “ALMANYA KAFE”

Evrinm ÖZESKİCİ*

Özet

Bu araştırmanın amacı: Jörg Immendorff’un “Almanya Kafe” adlı eserini oluşturmasındaki gerekçeleri araştırmaktır. Aynı zamanda sanatçının eserinde kullandığı sembolik unsurların nedenlerini ortaya çıkarmaktır. Immendorff, Almanya’nın tarihini eserlerine taşıyan bir sanatçıdır. Resimlerinde neon renk lekelerine, koyu - kasvetli renk tonlarına ve karışık bir kompozisyona yer vermesiyle birlikte savaşın dramatik etkisini arttırdığı düşünülmektedir. Ayrıca çağdaşlarından farklı olarak; sembolik unsurları eserlerinin atmosferi içerisinde metaforik biçimlere dönüştürmektedir. Serilerinde ortaya çıkan iki önemli bulgu vardır: İlki savaşın insanlar üzerinde yaratmış olduğu travmatik durumu güncel sanata taşıyarak kendi halkını bilinçlendirmesidir. Diğeri ise eserlerinde tarihsel, mitolojik ve sembolik unsurları kullanarak subliminal mesajlara yer vermesidir. Her iki bulgu da sanatçı için haklı bir gerekçe olduğu düşünülebilir. Çünkü sanat bastırılmış duyguların ve müdahalelerin etkisiyle çok daha provakatif olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Jörg Immendorff, Almanya Kafe, ifade, metafor.

“CAFE DEUTSCHLAND” AS A METAPHOR

Abstract

The aim of this study is to research the motives behind Jorg Immendorff’s creation of the work “Café Deutschland”. Meanwhile, it aims to uncover the reasons for the symbolic elements used in the artist’s work. Immendorff is an artist who carries the history of Germany to his works. It is thought that by including neon colour stains, dark – gloomy shades and a complicated composition in his paintings, he is increasing the dramatic effect of the war. Furthermore, in contrast to his contemporaries, he transforms symbolic elements into metaphoric forms within the atmosphere of the works. There are two outstanding findings in his series’: the first, is raising awareness in his community by carrying the traumatic situation that war creates on people onto contemporary art. The other is that he allows for subliminal messages in his works by using historical, mythological, and symbolic elements. Both findings can be considered as valid reasons for the artist. Because art becomes much more provocative with the influence of suppressed emotions and interventions.

Key Words: Jörg Immendorff, Cafe Deutschland, expression, metaphor.

* Öğr. Gör. Uşak Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, 1 Eylül Kampüsü, Resim Bölümü, 64200, UŞAK
E-posta: evrimozeskici@gmail.com
Telefon: 05354980855

Giriş

Alman sanatçı Jörg Immendorff'un eserlerindeki konuya yaklaşım biçimi Almanya'nın geçmişi üzerine gelişmiştir.

Serilerin ortak özelliği; büyük boyutlu olmaları ve bir kafe mekanında oluşturulmalarıdır. *“Immendorff Büyük Fikirleri hatırlatan Büyük Tablolar yapmaya devam etti: ideoloji, kültür ve öz; ölüm ve beden. Ama gösterişli tarzı melankolik olmaya başlamıştı ve işlerin politikası tersine dönmeye başladı”* (Ebony, 2007: 184). Bu sebeple özellikle 1970'lerde gerçekleştirdiği Marx, Lenin, Stalin ve Mao gibi liderlerin portreleri bu duruma açıklık getirmektedir. Eserlerinde halkını merkeze alan bir yaklaşım vardır. Almanya'nın 1933 ile 1945 yılları onun en çok sorguladığı dönemi kapsar. Eserleri plastik açıdan değerlendirildiğinde ortaya çıkan ekspresif ruh ve heyecan bu karanlık sürecin birer yansımasıdır.

Böylece sanatçının hedefi Hitler ve onun kitlesel örgütüne karşı oluşturduğu bir propagandadır. Özellikle 1970'lerin sonlarında oluşturduğu Almanya Kafe serileri sanatçının tarihsel söylevli ve eleştirel odaklı resimleridir. Bu yüzden sık sık eserleri eleştiri konusu olmuş ve yasaklanmıştır. *“Immendorff bir sanatçı olarak Batı Almanya'da zor zaman geçirdi. Sanatı, başından beri siyasal farkındalığı ile damgalanmıştı, ve böylece o zamanlarda batıdaki sanat akımlarına uymayarak, neredeyse hiç karşılık bulamadı”* (Reshöft, 1983: 30-32). Dolayısıyla sanatçı yaşadığı dönemde bir çok çağdaşlarından farklı olarak çalışmalarını sürdürmüştür.

Neden Almanya Kafe?

Sanatçı, Dadaist hareketin postmodern süreçte karşılığını Hitler üzerinden gerçekleştirmiştir. Karşı duruşunu çoğu zaman politik kimliğin ağır bastığı kurumlara yöneltmiştir.

Genç nesilleri harekete geçirmek ve günümüz dünyasında geçmişin unutulmuş yüzlerini göstermek için serilerini oluşturduğu söylenebilir. Almanya'da savaşla birlikte yaşanan trajedinin gündemde kalmasını ve gençler üzerinde bilinçlendirme yaratmak istemiştir. Sanatçının “Almanya Kafe” isimli serileri ile ilgili bir kaynakta (Canadian Press, 2007) şöyle belirtilmektedir:

“Immendorff, Almanya'nın savaş-sonrası bölünmesine en bilindik işleriyle, 1978'de başladığı büyük tablolar serisi olan “Cafe Deutschland” ile, göndermede bulundu. Disko ve kafeler gibi hayali yerlerde düzenlenmiş, cesurca renklendirilmiş tablolar, sembolizm açısından zengindi ve Batı ve Doğu Almanya'nın liderleri gibi figürleri ve oyun yazarı Bertolt Brecht'i içeriyordu”

Almanya Kafe serilerinin her biri farklı kompozisyonlarda ve biçimlerde yapılmıştır. “Almanya Kafe-I”, “Almanya Kafe-II”, “Almanya Kafe-V” ve “Almanya Kafe - Cafeprobe” bunlardan bazılarıdır. Her çalışmanın konuya yaklaşım biçimleri benzerdir. Kompozisyonlarda amorf yapılar, koyu - kasvetli renk lekeleri, çizgisel hareketler, çoklu perspektifler ve birbirinden bağımsız nesnelere bir aradalığı eserlerin genel plastik yapısını oluşturur. Ayrıca eserlerde Almanya üzerinden faşizme karşı iğneleyici ve alaycı bir duruş hâkimdir. Seriler oldukça büyük ebatlarda olup bir kafe mekanı içerisinde sergilenmişlerdir.

Serilerin yapılaş gerekçesi Alman tarihi üzerine şekillenmiş gibi görünse de Alman yazar Diedrich Diederichsen'nin cümleleri (Art in Print Review, 1983) odak noktayı değiştirmiştir.

“Kötü çevrilmiş denemelerinden daha anlaşılır olan cümlelerden birinde, Diedrich Diederichsen bize “Cafe Deutschland bir büyümedir, medya, popüler ideolojiler, güncel tarihi ve siyasi tartışmalar tarafından sunulan motifler ve klişelerin onayıdır” der”

Yazarın sözlerinden anlaşıldığı üzere Almanya Kafe serileri medyanın ve popüler kültürün bir oluşumu gibi algılanmaktadır.

Eser Analizi

Resim 1: Jörg Immendorff, “Almanya Kafe”, Tuval Üzerine Yağlıboya, 285 x 330 cm, 1984, Saatchi Galerisi, Londra, İngiltere. Erişim:

http://www.saatchigallery.com/artists/artpages/jorg_immendorff_5.htm

“Almanya Kafe” (Resim 1) adlı eser incelendiğinde oldukça karışık bir kompozisyon ortaya çıkmaktadır. Gerek renk lekeleri gerekse nesnelerin birbirinden bağımsız olarak konumlanması eserin anlamlandırılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple eser analizi yapılırken parça bütün ilişkisi yöntemini ele almak daha mantıklı bir yaklaşım olacaktır. Öyle ki her nesne birbirlerinden bağımsız gibi konumlansa da sanatçının konuya yaklaşım biçimi ve onun sanatına dair kavramsal alt yapıları sorgulandığında önemli bir neden ortaya çıkmaktadır. Ele alınan konu İkinci Dünya Savaşı’dır.

Resim 2: Jörg Immendorff, “Almanya Kafe”, Detay-1.**Resim 3:** Jörg Immendorff, “Almanya Kafe”, Detay-2

Savaşa dair izler, resmin (Resim 2) sağ tarafındaki karakterden anlaşılmaktadır. Hitlerin buradaki tasviri resmin genel kompozisyonuyla ilişkilendirildiğinde alaycı tavrı sezilmektedir. Elini başının üzerine koyarak gökyüzüne doğru bakmaktadır. Sanki olan bitenden haberi yokmuş gibi umursamaz ve rahattır. Dolayısıyla Hitler ve mekânın genel kompozisyonu üzerinde bu tarz zıtlıklar sağlanmıştır. Hitlerin sol kolundaki üç yapraklı yonca dikkati çeker. 1945 yılından sonra elektrikçilerin nükleer enerji için kullandıkları bir semboldür. Sanatçı nükleer enerji ile Hitler üzerinden bağdaşım kurarak onun tehlikeli olduğunu dile getirmektedir.

Eserin renk geçişleri ve değerleri çoklu perspektifin içerisinde iç içe geçmiş parçalara benzemektedir. Baskın olan lekeler resmin sağ üst köşesinden merkeze ve sonra da aşağıya doğru kümelenmektedir. Nesnelere çizgisel renk dağılımları uygulanmış ve bir karmaşa yaratılmıştır. Buradaki insanlar savaşın tanıklarıdır. Yukarıdan aşığı düşen ve ne olduğuna anlam veremeyen insanların bakışlarıyla kompozisyonun genelinde metaforik bir algılama yaratılmıştır. Eserin üst kısmına dikkat edilirse (Resim 3) sanatçı burada kendisini resmetmiştir. “*Büyük, olgun “Cafe Deutschland” serisinde, sanatçı, siyasetçi ve kulüp müdavimleri kalabalığı içinden kendini kaba birisi ya da izleyici olarak resmeder*” (Humphrey, 2007: 160). Immendorff düşey bir konumda şaşkın bakışlarla olaya dahil olmuştur. Bu durum sanatçının yaşanan drama karşı kendisinin de varlığını kanıtlamış ve geçmişi bugüne taşımayı başarmıştır.

Resim 4: Jörg Immendorff,

“Almanya Kafe”, Detay-3

Resim 5: Johann Gottfried Schadow, “Quadriga”,

1793, Brandenburg Kapısı, Mitte Semti, Berlin.

Erişim:

https://www.bluffton.edu/homepages/facstaff/sul_livam/germany/berlin/brandenburg/3212.jpg

“Almanya Kafe”deki bir diğer önemli ayrıntı; atlara yer verilmesidir. Sanatçı eserinde at figürünü kullanmasındaki gerekçe; Germen ırkının gücünü ve savaşçı ruhunu anımsatmak istemiş olabilir. Diğer bir olasılık ise; Anselm Kiefer’in “Lilith” eserinde olduğu gibi bir efsaneyi tarihsel bir olayla bağdaştırmak istemesidir.

Berlin’deki Quadriga atları (Resim 5) Almanya’nın gücünü ve ihtişamını göstermektedir. “Resimdeki atlar, Brandenburg Geçidi üzerindeki Roma zafer tanrıçası Victoria’nın atlarını temsil ederler ve Alman kimliğinin gücünü simgelerler” (Farthing, 2012: 547). Mitolojiden de anımsanacağı gibi Quadriga, Olimpiyatlarda yan yana dört atın çektiği araba anlamına gelmektedir. Geçidi bir dönem Nazilerin sembol olarak kullanmasından dolayı Immendorff’un, atları düşer pozisyonda resmettiği düşünülebilir. Yukarıdan aşağı doğru akan su, atlar ve buz kütlesi de düşünüldüğünde sanatçının öyküsel bir anlam yüklediği anlaşılacaktır. Sanatçının atlara yüklediği anlam; Hitler’in su akıntısına kapılarak buz kütlesiyle birlikte yok oluşunu işaret eder. Aynı zamanda Doğu-Batı Almanya olarak ikiye bölünen ülkenin birleşmesini de ümit etmektedir.

İlginçtir ki, eserin yapımından altı yıl sonra, 3 Ekim 1990’de birleşme sağlanmıştır.

Resimde İfade, Atmosfer ve Anlam

Resmin ifade gücü oldukça güçlü olmakla birlikte anlam bakımından bir olumsuzlama sezilir. Bu nedenle resme dair; olumsuzlamayla ilgili araştırma yapmanın ve felsefi bağlamda nedenleri sorgulamanın önemli olacağı düşünülmektedir.

17. yüzyılın önde gelen rasyonalistlerinden Spinoza’nın yaklaşımı olumsuzlamayla ilgili önemli bilgiler vermektedir:

“Belirlilik olumlu olarak koyulmuş Olumsuzlamadır; ve Spinoza’nın önermesi şöyledir: Tüm belirleme olumsuzlamadır. Bu önermenin sonsuz önemi vardır; yalnızca, genel olarak Olumsuzlama biçimsiz soyutlamadır; ama kurgul felsefeye onun için Olumsuzlamanın ya da Yokluğun bir en son olduğu suçlaması yüklenmemelidir...” (Hegel, 2008: 84-85).

Bu görüşe göre açık ve kesin olan bir durumda olumsuzlama vardır. Yani “belirli” olarak adlandırılan olumlama gerçekte olumsuzlamadır. Bu yanılla açık ve kesin olan bir şey sınırlama yaratır. Spinoza’nun bu ifadesinden hareketle “Almanya Kafe”nin göstergeleri dikkati çekmektedir. Resimdeki Hitler, atlar ve mekana dahil olan objeler göstergelerdir. Eserin sağ üst köşesindeki karakter Hitler’dir. Ancak benzerlik bakımından sorgulandığında buradaki “görüntü” anlamını yitirecektir. Sanatçının buradaki düşüncesi; resimdeki karakterin Hitler’e olan benzerliği değil, Hitler’i bir metafora dönüştürerek sembolik kavramların önemini vurgulamaktır. Örneğin Svastika sembolüne bakıldığında ilk çağrışım yapan Naziler olacaktır. Immendorff’un Svastika sembolü yerine nükleer enerjinin sembolü olan üç yapraklı yonca’yı kullanması yerinde bir fikirdir. Çünkü Hitlerin tehlikeli olduğunu ve ondan uzak durulması gerektiğini işaret etmiştir. Böylece sanatçı semboller üzerinden kişiye kavramsal bir mesaj yüklemiştir.

Sonuç:

Alman sanatçı Anselm Kiefer’in önemli bir cümlesi vardır: “Sanatın sorumluluk alması gerektiğine, ama bunu yaparken sanat olmaktan çıkmaması gerektiğine inanıyorum” (Antmen, 2016: 269). “Almanya Kafe”nin yapılış amacına bakılırsa çağdaşı Kiefer ile benzer düşünceleri paylaştığı anlaşılacaktır. Immendorff eseriyle savaşın izlerini kalıcı hale getirmek ve gelecek nesillerin de haberdar olmasını sağlamak istemiştir.

Eserde Nazilerin insanlar üzerinde yarattığı baskı ve şiddete yönelik önemli bilgilere yer verilmiştir. Resimde bir anlatıyla birlikte tarihsel bilgi ve mitolojik öğeler de yer almıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara Immendorff’un konuya yaklaşım biçiminin (resimde sembolik anlamlar ve görüntüleri kullanarak) alıcıyı doğrudan olumsuzlamaya sevk etmek olduğu anlaşılmıştır. Eser analizinde anlaşıldığı üzere eserin renk, leke ve etki dağılımındaki şiddet, savaşın insanlar üzerinde yarattığı travmatik etkiden kaynaklanmıştır.

Öyle görünüyor ki topluma yönelik müdahalelerde bu tür eserlerin ortaya çıkması muhtemeldir. Çünkü “Almanya Kafe” sadece bir resim değildir. Aynı zamanda eleştiri ve karşı duruşun bir ifadesidir.

Kaynakça

Antmen, A. (2016). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Ebony, D. (2007). “Jorg Immendorff 1945-2007”, Art in America, 95(8), 184.

Farthing, S. (2012). Sanatın Tüm Öyküsü, (Çev. G. Aldoğan ve F. Candil Çulku), Çin: Hayalperest Yayınevi.

Hegel, G. W. F. (2008). Mantık Bilimi, (Çev. Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi.

Humphrey, D. (2007). “Jorg Immendorff at Michael Werner”, Art In America, 95(8), 160.

Jorg Immendorff: Café Deutschland Gut, Linolschnitte 82/83, The Print Collector's Newsletter, Art in Print Review, Vol. 14, No. 4 (1983), 148.

Jorg Immendorff, famed for “Cafe Deutschland” paintings, dies at 61. (n.d). Canadian Press, (2007).

Reshöft, H. (1983). “Jorg Immendorf and Joachim Pente”, BOMB, New Art Publications, No.7, 30-32.